

» hominem vementem in hunc mundum¹. » Huic ergo zelebat Ecclesiam et Apostolus dicens : « Sic nos existimet » homo quasi ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei : » hoc est, « Levavi oculos meos in montes, » unde veniet auxilium mihi. Sic nos existimet homo quasi » ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei² : » Sed ne iterum spes tua figatur in montibus et non sit in Deo, audi : « Ego plantavi, Apollo rigavit ; sed Deus incrementum dedit, » et, « Neque qui plantat est aliquid, » neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus³. » Jam ergo dixisti : « Levavi oculos meos in montes, unde » veniet auxilium mihi : » sed quia « Neque qui plantat est » aliquid, neque qui rigat ; » dic, « Auxilium meum a Domino, qui fecit cœlum et terram : » et, « Justitia tua sicut » montes Dei, » id est, montes implentur justitia tua.

X. « Judicia tua sicut multa abyssus. » Abyssum dicit profunditatem peccatorum, quo quisque pervenit contemnendo Deum : sicut quodam loco dicit, « Dedit illos » Deus in concupiscentias cordis eorum, facere quæ non » conveniunt⁴. » Intendat Charitas Vestra. Magna res est, magna res agitur. Quid est hoc ? « Dedit illos Deus in » concupiscentias cordis eorum, facere quæ non conveniunt. » Ergo si Deus illos dedit in concupiscentias cordis eorum, facere quæ non conveniunt, ideo faciunt tanta illa mala ? Quasi aliquis proponat quæstionem : Si Deus hoc facit, ut faciant quæ non conveniunt, quid ipsi fecerunt ? Occultum est quod audisti : « Dedit illos Deus in » concupiscentias cordis eorum. » Ergo fuit concupiscentia, quam vincere noluerunt, cui traderentur judicio Dei. Sed ut digni haberentur qui traderentur, vide quid de illis superius dixit : « Qui cum cognovissent Deum, non ut » Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt : sed eva-

¹ Joan. 1, 9. — ² 1 Cor. IV, 1. — ³ Id. 6, 7. — ⁴ Rom. 1, 24.

» nuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum. » Unde ? De superbia. « Dicentes enim » se esse sapientes, stulti facti sunt. » Inde jam sequitur, « Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum¹. » Quia ergo fuerunt superbi et ingrati, digni habiti sunt qui traderentur in concupiscentias cordis sui, et facti sunt abyssus multa, ut non solum peccarent, sed etiam dolose agerent, ne intelligerent iniquitatem suam, et odissent. Ista profunditas est malitiæ, ut nollent invenire et odisse. Sed ad istam profunditatem quomodo quisque pervenit, vide : Judicia Dei abyssus multa. » Sicut montes Dei justitia ejus, qui per gratiam ipsius fiunt magni : sic et per judicia ipsius fiunt in profundo, qui merguntur in ultima. Hac ergo delectent te montes, hac avertere ab abysso, et convertere ad id quod dicitur : « Auxilium meum a Domino. » Sed unde ? « Quia levavi oculos meos in montes. » Quid est hoc ? Latine dicam : In Ecclesia Christi invenis abyssum, invenis et montes ; invenis ibi pauciores bonos, quia montes pauci sunt, abyssus lata est, id est², multos male viventes ab ira Dei, quia sic egerunt ut traderentur in concupiscentias cordis sui, ut jam defendant peccata sua, et non confiteantur, sed dicant : Quare ? Quid feci ? Et ille illud fecit ; et ille hoc fecit. Jam etiam defendere volunt quod arguit sermo divinus : abyssus est. Ideo quodam loco ait Scriptura, audi abyssum : « Peccator, inquit, cum venerit in profundum malorum, contemnit³. » Ecce judicia tua sicut » abyssus multa. » Sed nondum es mons, nondum es abysus : fuge abyssum, attende in montes ; sed nec remaneas in montibus. Auxilium enim tuum a Domino, qui fecit cœlum et terram.

XI. « Homines et jumenta salvos facies, Domine, sicut

¹ Rom. 1, 21-24. — ² Forte *ibi*. — ³ Prov. XVIII, 3.

» multiplicata est misericordia tua, Deus¹. » Quia dixit: « Misericordia tua in cœlo; » ut et in terra esse sciatur, ait, « Homines et jumenta salvos facies, Domine, sicut multiplicata est misericordia tua, Deus¹. » Magna est misericordia tua, et multiplex misericordia tua, Deus: et hanc das et hominibus et jumentis. Salus enim hominum a quo? A Deo. Numquid salus jumentorum a Deo non est? Qui enim fecit hominem, ipse fecit et jumenta: qui utrumque fecit, utrumque salvat: sed salus jumentorum temporalis est. Sunt autem qui pro magno hoc petunt a Deo quod dedit jumentis. « Multiplicata est misericordia tua, Deus, » ut non solum hominibus, sed et jumentis detur, quæ datur hominibus, ista carnalis et temporalis salus.

XII. Ergo homines non habent aliquid apud Deum exceptum, quod jumenta non mereantur, et quo jumenta non perveniant? Habent plane. Et ubi est quod habent? « Filii autem hominum sub tegmine alarum tuarum sperant. » Attendat Charitas Vestra dulcissimam sententiam; « Homines et jumenta salvos facies. » Jam dixit « Homines et jumenta, » deinde autem « Filii hominum: » quasi alii sint homines, alii autem filii hominum. Aliquando in Scripturis filii hominum dicuntur generaliter homines, aliquando proprie quodam modo dicuntur filii hominum, propria quadam significatione, ut non omnes homines intelligantur: maxime quando habet distinctionem. Non enim sine causa ibi positum est: « Homines et jumenta salvos facies, Domine: filii autem hominum: » quasi his sequestratis, custodit sejunctos filios hominum. Sejunctos a quibus? Non solum a jumentis, sed et ab hominibus, qui salutem jumentorum quærunt a Deo, et pro magno hoc desiderant. Qui sunt ergo filii hominum? Qui sub tegmine alarum ejus sperant. Illi enim homines

¹ Psal. xxxv, 6-8.

cum jumentis gaudent in re, filii autem hominum gaudent in spe: illi præsentia bona sectantur cum jumentis, isti futura bona sperant cum Angelis. Quare ergo cum distinctione illi vocantur homines, et isti vocantur filii hominum? Nam et quodam loco sic ait Scriptura: « Quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas eum¹? Quid est homo quod memor es ejus? » Memor ejus es, quasi absentis; filium autem hominis visitas præsentem. Quid est, memor es hominis? « Homines et jumenta salvos facies, Domine: » quia et ipsis malis das salutem, et ipsis qui non desiderant regnum cœlorum. Tuetur enim illos, et non illos deserit secundum modum suum, tanquam pecora sua: et non illos deserit; tamen tanquam absentium memor est. At vero quem visitas, filius hominis est; et dicitur ei: « Filii autem hominum sub tegmine alarum tuarum sperabunt. » Et si vultis discernere ista duo genera hominum, duos homines primo attendite, Adam et Christum. Audi Apostolum: « Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabuntur². » Nascimur de Adam, ut moriamur: resurgimus per Christum, ut semper vivamus. Quando portamus imaginem terreni hominis, homines sumus: quando portamus imaginem cœlestis hominis, filii hominum sumus; quia Christus Filius hominis dictus est³. Etenim Adam homo erat, sed filius hominis non erat: ideo illi pertinent ad Adam qui desiderant carnalia bona, et salutem istam temporalem. Hortamur illos ut filii sint hominum, qui sub tegmine alarum ejus sperent, et misericordiam illam desiderent, quæ in cœlo est, et quæ annuntiata est per nubes. Sed si non possunt adhuc, interim vel temporalia bona non desiderent, nisi ab uno Deo: sic et in Veteri Testamento serviant, ut ad Novum perveniant.

¹ Psal. viii, 5. — ² 1 Cor. xv, 22. — ³ Matth. viii, 20, etc.

XIII. Nam et populus ille terrena bona desideravit, et regnum Jerusalem, subjectionem inimicorum suorum, abundantiam fructuum, salutem propriam, salutem filiorum suorum. Talia desiderabant, et talia accipiebant, sub Lege custodiebantur. Desiderabant a Deo bona, quæ dat et jumentis, quia nondum ad illos venerat Filius hominis, ut essent filii hominum: tamen jam habebant nubes annuntiantes Filium hominis. Venerunt ad illos Prophetæ, annuntiaverunt Christum: et erant ibi quidam qui intelligebant, et spem futuram habebant, ut acciperent misericordiam, quæ in cælo est. Erant ibi qui non nisi carnalia desiderarent et terrenam ac temporalem felicitatem. Ipsi labebantur pedes ad facienda vel adoranda idola. Quando enim illos admonebat, et flagellabat in his omnibus, quibus delectabantur, et auferebat ea, patiebantur famem, bella, pestilentias, morbos, et convertebantur ad idola. Talia bona quæ pro magno a Deo desiderare debebant, ab idolis desiderabant, et dimittebant Deum. Attendebant enim ipsa bona, quæ quærebant, abundare impiis et sceleratis, et putabant se frustra Deum colere, quia non dabat mercedem terrenam. O homo! operarius es Dei; postea est tempus mercedem accipiendi: quid jam flagitas mercedem antequam opereris? Si venerit operarius ad domum tuam, numquid dabis mercedem ante, nisi perfecerit opera sua? Nam perversum eum existimabis, si dixerit: Prius accipiam mercedem, et tunc operabor. Irasceris. Quare autem irasceris? Quia non habuit fidem homini mendaci. Quomodo Deus non irascetur, cum tu fidem non habeas ipsi veritati? Quod tibi promisit, daturus est: non fallit, quia veritas est qui promisit. Sed times ne forte non habeat quod det? Omnipotens est. Noli timere, ne non sit qui det; immortalis est. Non timeas, ne succedatur ei; perpetuus est: securus esto. Si

vis in te præsumere tota die operarium tuum, crede et tu Deo tota vita tua, quia vita tua momentum temporis est ad Deum. Et eris, quid? « Filii autem hominum sub tegmine alarum tuarum sperabunt. »

XIV. « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ¹. » Nescio quid nobis magnum promittit. Vult illud dicere, et non dicit: non potest, an nos non capimus? Audeo dicere, fratres mei, etiam de sanctis linguis et cordibus, per quas nobis veritas nuntiata est, nec dici potest quod annuntiabant, nec cogitari. Res enim magna est et ineffabilis: et ipsi ex parte in ænigmate viderunt, sicut dicit Apostolus: « Videmus nunc ex parte in ænigmate, tunc autem facie ad faciem². » Ecce in ænigmate videntes sic eructabant. Quales erimus cum viderimus facie ad faciem, quod ipsi parturiebant corde, et lingua parere non poterant quod caperent homines? Quæ enim necessitas fuerat ut diceret: « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ? » Quæsivit verbum unde loqueretur de rebus humanis, quod diceret: et quia vidit homines ingurgitantes se in ebrietate, accipere autem vinum immoderate, et mentem perdere; vidit quid diceret, quia cum accepta fuerit illa ineffabilis lætitia, perit quodam modo humana mens, et fit divina, et inebriatur ab ubertate domus Dei. Unde et in alio Psalmo dicitur: « Calix tuus inebrians quam præclarus est³! » Hoc jam calice inebriati erant Martyres, quando ad passionem euntes, suos non agnoscebant. Quid tam ebrium, quam non agnoscere uxorem flentem, non filios, non parentes? Non agnoscebant, non eos ante oculos esse arbitrabantur. Nolite mirari; ebrii erant. Unde ebrii erant? Videte: acceperunt calicem unde inebriarentur. Unde et illa gratias Deo agit, dicens: « Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris ac-

¹ Psal. xxxv, 9. — ² I Cor. xiii, 12. — ³ Psal. xxii, 5.

» cipiam, et nomen Domini invocabo¹. » Ergo, fratres, simus filii hominum, et speremus sub tegmine alarum ejus, et inebriemur ab ubertate domus ejus. Quomodo potui dixi, et quomodo possum video, et quomodo video dicere non possum. « Inebriabuntur ab ubertate domus » tuæ: et torrente voluptatis tuæ potabis eos. » Torrens dicitur aqua veniens cum impetu. Impetus erit misericordiæ Dei, ad irrigandos et inebriandos, qui modo ponunt spem sub umbraculo alarum ejus. Voluptas illa quæ est? Quasi torrens inebrians sitientes. Modo ergo qui sitit, spem ponat: qui sitit, habeat spem, inebriatus habebit rem; antequam habeat rem, sitiatur in spe. « Beati qui esuriunt » et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur². »

XV. Quo ergo fonte irrigaberis, et unde currit tantus torrens voluptatis ejus? « Quoniam ad te, inquit, fons » vitæ. » Quis est fons vitæ, nisi Christus? Venit ad te in carne, ut irroraret fauces tuas sitientes; satiabit sperantem, qui irroravit sitientem. « Quoniam apud te fons vitæ, » in lumine tuo videbimus lumen³. » Hic aliud est fons, aliud lumen: ibi non ita. Quod enim est fons, hoc est et lumen: et quidquid vis, illud vocas, quia non est quod vocas; quia non potes congruum nomen invenire, non remanet in uno nomine. Si diceres, quia lumen est solum, diceretur tibi: Sine causa ergo mihi dictum est, ut esuriam et sitiam: quis enim est, qui manducet lumen? Illud plane recte mihi dictum est: « Beati mundi corde, quo- » niam ipsi Deum videbunt⁴: » si lumen est, oculos meos parem. Para et fauces: quia illud quod lumen est, et fons est: fons, quia satiat sitientes; lumen, quia illuminat cæcos. Hic aliquando alibi lumen, alibi fons. Aliquando enim currunt fontes et in tenebris: et aliquando in eremo pateris solem, non invenis fontem: hic ergo possunt ista

¹ Psal. cxv, 12, 13. — ² Matth. v, 6. — ³ Psal. xxxv, 10. — ⁴ Matth. v, 8.

duo esse separata: ibi non fatigaberis, quia fons est; non tenebraberis, quia lumen est.

XVI. « Prætede misericordiam tuam scientibus te, et » justitiam tuam his qui recto sunt corde¹. » Quod sæpe diximus, quia illi sunt recti corde, qui sequuntur in hac vita voluntatem Dei. Voluntas Dei est aliquando ut sanus sis, aliquando ut ægrotes: si quando sanus es, dulcis est voluntas Dei, et quando ægrotas, amara est voluntas Dei; non recto corde es. Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere ad voluntatem Dei, sed Dei vis curvare ad tuam. Illa recta est, sed tu curvus: voluntas tua corrigenda est ad illam, non illa curvanda est ad te: et rectum habebis cor. Bene est in hoc sæculo, benedicatur Deus qui consolatur: laboratur in sæculo, benedicatur Deus quia emendat et probat: et eris recto corde dicens: « Benedicam Domi- » num in omni tempore, semper laus ejus in ore meo². »

XVII. « Non veniat mihi pes superbiæ³. » Certe jam dixit: Sub umbraculo alarum tuarum sperabunt filii hominum, et inebriabuntur ab ubertate domus tuæ. Cum cœperit quisque isto fonte uberius irrigari, caveat ne superbiat. Non enim deerat Adæ primo homini: sed venit illi pes superbiæ, et movit illum manus peccatoris, id est, manus diaboli superba. Quomodo ille qui eum seduxit, dixit: « Ponam sedem meam ad Aquilonem⁴: » sic illi persuasit, « Gustate, et eritis sicut dii⁵. » Superbia ergo lapsi sumus, ut ad istam mortalitatem perveniremus. Et quia nos superbia vulneraverat, humilitas facit sanos. Venit humilis Deus, ut a tanto superbiæ vulnere curaret hominem. Venit, quia « Verbum caro factum est, et ha- » bitavit in nobis⁶. » Comprehensus est a Judæis, insultatum est ei. Audistis, cum Evangelium legeretur, quid

¹ Psal. xxxv, 11. — ² Id. xxxv, 2. — ³ Id. xxxv, 12. — ⁴ Isai. xiv, 13. — ⁵ Gen. iii, 5. — ⁶ Joan. i, 14.

dixerunt, et cui dixerunt: « Dæmonium habes¹: » et ille non dixit: Dæmonium habetis vos, quia vos in peccatis vestris estis, et diabolus possidet corda vestra. Non hoc dixit, quod si diceret, verum diceret: sed non erat tempus ut hoc diceret, ne non veritatem prædicare, sed maledictum reddere videretur. Dimisit quod audivit, quasi non audisset. Medicus enim erat, et phreneticum curare venerat. Quomodo medicus non curat quidquid audiat a phrenetico, sed quomodo conualescat et fiat sanus phreneticus; nec si et pugnum ab illo accipiat curat, ille illi facit nova vulnera, ille veterem febrem sanat: sic et Dominus ad ægrotum venit, ad phreneticum venit ut quidquid audire, quidquid passus esset contemneret, hoc ipso eos docens humilitatem, ut humilitate docti, sanarentur a superbia; de qua iste liberari deprecatur dicens: « Non » veniat mihi pes superbiæ; et manus peccatoris non » moveat me². » Si enim venerit pes superbiæ, movet manus peccatoris. Quæ est manus peccatoris? Male suadentis operatio. Factus es superbus? Cito te corrumpit, qui male suadet. Humilis figere in Deo, et non valde cures quid tibi dicatur. Hinc est quod alibi dicitur: Ab occultis » meis munda me, et ab alienis parce servo tuo³. Quid est, » Ab occultis meis? Non veniat mihi pes superbiæ. » Quid est, » Et ab alienis parce servo tuo. Neque manus peccato- » ris moveat me. » Serva quod intus est, et non timebis foris.

XVIII. Quare autem valde hoc times? Quasi diceretur, « Ibi, inquit, ceciderunt omnes qui operantur iniquita- » tem⁴; » ut venirent ad illam abyssum, de qua dictum est, « Judicia tua sicut abyssus multa: » ut ad illud profundum pervenirent, ubi peccatores qui contemnunt, ceciderunt⁵. « Ceciderunt: » ubi primo ceciderunt? In pede

¹ Joan. III, 48. — ² Psal. xxxv, 12. — ³ Ibid. 13. — ⁴ Id. xviii, 13, 14. — ⁵ Prov. xviii, 3.

superbiæ. Audite pedem superbiæ. « Qui cum cognovis- » sent Deum, non sicut Deum glorificaverunt¹. » Venit ergo illis pes superbiæ, unde venerunt in profundum. « Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum, fa- » cere quæ non conveniunt². » Radicem peccati, et caput peccati timuit qui dixit: « Non veniat mihi pes super- » biæ. » Quare illum pedem dixit? Quia superbiendo Deum deseruit, et discessit: pedem ipsius, affectum ipsius dixit. « Non veniat mihi pes superbiæ; et manus peccatoris non » moveat me: » id est, opera peccatoris non me dimoveant a te, ut imitari illa velim. Quare autem contra superbiæ hoc dicit: « Ibi ceciderunt qui operantur iniqui- » tatem? » Quia qui modo iniqui sunt, in superbia ceciderunt. Ideo cum cautam faceret Dominus Ecclesiam, ait: « Illa tuum, inquit, observabit caput, et tu ejus cal- » caneam³. » Serpens observat quando tibi veniat pes superbiæ, quando labaris, ut dejiciat: tu autem caput ejus observa. « Initium omnis peccati superbia⁴. Ibi ceci- » derunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec » potuerunt stare. » Prior ille qui in veritate non stetit, deinde per eum illi quos dimisit Deus de paradiso⁵. Unde ille humilis qui non se dicit dignum solvere corrigiam calceamenti, non est expulsus, sed stat et audit eum, et gaudio gaudet propter vocem sponsi⁶, et non propter suam, ne veniat ei pes superbiæ, et expellatur, nec possit stare.

XIX. Et si cum labore aliquibus vestrum tædio fuerimus, finivimus Psalmum, transivit tædium, et gratulabimur, quia Psalmus totus expositus est. In medio jam timens ne onerarem vos, dimissurus eram: sed cogitavi quia intentio nostra præcideretur, et non sic rediretur ad dimidium, quomodo si excurreremus totum; et malui vo-

¹ Rom. I, 21. — ² Ibid. 24. — ³ Gen. III, 15. — ⁴ Eccli. I, 15. — ⁵ Gen. III, 23. — ⁶ Joan. I, 27, et III, 29.

bis gravis esse, quam re imperfecta reliquias servare. Debetur enim vobis etiam crastinus sermo : orate pro nobis ut valeamus exhibere, et afferte fauces esurientes et corda devota.

ENARRATIO I

IN PSALMUM XXXVI (2).

SERMO I.

De prima parte Psalmi.

I. **NOVISSIMUS** dies terribiliter venturus auditus eis², qui securi esse bene vivendo nolunt, et male vivere diu volunt. Utiliter autem Deus latere voluit illum diem, ut semper sit paratum cor ad expectandum quod esse venturum scit, et quando venturum sit nescit : Quia vero Dominus noster Jesus Christus, magister nobis missus est, etiam Filium hominis dixit nescire illum diem³, quia in magisterio ejus non erat ut per eum sciretur a nobis. Neque enim aliquid scit Pater quod Filius nescit : cum ipsa scientia Patris illa sit, quæ sapientia ejus est : est autem sapientia ejus Filius ejus, Verbum ejus. Sed quia nobis scire non proderat, quod quidem ille noverat, qui nos docere venerat, non tamen hoc quod nobis nosse non proderat : non solum sicut magister aliquid docuit, sed sicut magister aliquid non docuit. Tanquam enim magister sciebat et docere quod proderat, et non docere quod oberat. Sic autem quodam genere locutionis nescire Filius dicitur quod non

¹ Habitus Carthagine cum duobus subsequentibus. — ² Vide D. Guillon, pag. 449.-463. — ³ Marc. xiii, 32.

docet; id est, nescire dicitur quod nescire nos facit, quomodo quotidie loquimur, modo quodam locutionis, ut dixi. Lætum enim diem dicimus, quia lætos nos facit; et tristem diem, quia tristes nos facit; et frigus pigrum, quia pigros nos facit. Quomodo contra dicitur a Domino : « Nunc cognovi. » Dictum est Abrahæ : « Nunc cognovi quod timeas » tu Deum¹. » Hoc Deus noverat et ante illam probationem. Nam illa probatio ideo facta est, ut nos nossemus quod Deus jam noverat, et propter nos docendos conscriberetur, quod ante documentum ille noverat : et fortasse et ipse Abraham nondum noverat quas vires haberet fides ejus : (unusquisque enim se tentatione tanquam interrogatus agnoscit :) sicut Petrus quas vires haberet fides ejus utique nesciebat, quando dixit Domino : « Tecum sum usque » ad mortem². » Dominus autem qui noverat eum, prædixit ubi deficeret, prænuntians illi infirmitatem ejus, tanquam tacta vena cordis ejus. Proinde Petrus qui ante tentationem præsumpsit de se, in tentatione didicit se. Sic ergo non absurde sentimus et patrem nostrum Abraham cognovisse vires fidei suæ, ubi jussus immolare unicum filium suum, non dubitavit nec trepidavit ei offerre qui dederat; quia quemadmodum nescivit unde daturus erat nondum natum, sic credidit posse reparare immolatum. Dixit ergo Deus : « Nunc cognovi : » quod intelligimus, Nunc cognoscere te feci : secundum locutiones quas commendavimus, Pigrum frigus, quod pigros faciat; et lætum diem, quod lætos faciat : sic cognoscens, quod cognoscentes faciat. Inde est illud : « Tentat vos Dominus » Deus vester, ut sciat si diligitis eum³. » Dabis enim profecto Domino Deo nostro, Deo summo, Deo vero magnam ignorantiam, quod utique sacrilegum esse intelliges, si sic acceperis : « Tentat vos Dominus, ut sciat, » tan-

¹ Gen. xxii, 12. — ² Luc. xxi, 33. — ³ Deut. xii, 3.